



شفافیت هزینه های انتخاباتی و نقش آن در تحقق حکمرانی مطلوب

محمد پارسا¹، فرامرز عطریان²

1- کارشناس ارشد حقوق عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد

2- دکتری حقوق، استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد

چکیده

ضمانت قاطع صحت انتخابات هم از نظر صحت نظرسنجی و هم از نظر هزینه ها شامل تلاش های نظارتی و مجازات های کیفری برای آشکار کردن هزینه های انتخابات نامزدی برای انتخابات است. قانون پیشنهاد می کند حساب های بانکی برای هیئت های انتخاباتی مربوط به انتخابات ایران برای نامزدها برای نظارت بر فعالیت های تصمیم گیری در مورد نامزدها، تحریم حمایت مالی خارجی و نظارت بر حمایت مالی از طرفداران، انتخاب شود. در ایران، شورای نگهبان مسئولیت نظارت بر انتخابات را بر عهده دارد. هیچ مقررات شفافیتی برای نظارت بر هزینه های انتخابات نیز وجود ندارد. با این وجود، نگهبان توسط نامزدها، مقامات و مردم. عملکرد شورای نگهبان تاکنون بر نظارت بر هزینه های انتخابات اثبات نکرده است. عملکرد شورای نگهبان محدود به انتخاب انتخابات برای نظارت بر رفتارهای مربوط به مبارزات انتخاباتی است. مطالعه حاضر تلاش می کند تا ضمانت های اجرایی را در سیستم حقوقی ایران بررسی کند و ببیند آیا تعریفی برای قانون فساد و اقدامات فساد هزینه انتخابات وجود دارد؟ برای پاسخ به این سوالات، در فصل اول موضوع به طور کلی مورد توجه قرار گرفته است. در فصل دوم، مطالعه حاضر موضوع را با جزئیات بسیار بیشتری در سه کشور فوق الذکر بررسی می کند.

کلید واژه: انتخابات ضمانت اجرایی - انتخابات

بیان مساله

شفافیت به عنوان یکی از مولفه های مهم حکمرانی مطلوب دارای مبانی و مولفه هایی است. مولفه های شفافیت را حق آزادی دسترسی به اطلاعات، مبارزه با فساد می دانند. تحقق هر یک از این مولفه ها به گسترش شفافیت و مقابله با فرهنگ شوم اسرار گرایی کمک خواهد کرد (وینود توماس و همکاران، ۱۳۸۳، ص ۲۹۵)



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر



البته شفافیت هیچ گاه بی حد و مرز پنداشته نمی شود. اموری هم چون مصالح ملی، امور نظامی و.. که تحت عنوان اسرار محرمانه مطرح می شوند، مشمول بحث شفافیت نخواهند بود. شفافیت اگرچه از دیرباز مورد توجه فلاسفه و متفکرین بوده است اما مفهوم و جایگاه جدید خود را مدیون نظریه حکمرانی مطلوب است. شفافیت، خود دارای ابعاد گوناگونی می باشد. گاه از منظر قانون گذاری به آن نگریده می شود. گاه به شفافیت از بعد حقوق بشر می نگرند و در واقع آن را مترادف با «حق دانستن» می دانند و معتقدند شفاف سازی به افزایش حق آگاهی منجر می شود. در این پژوهش به نقش شفافیت هزینه های انتخاباتی در تحقق حکمرانی مطلوب پرداخته می شود. مهمترین هدف نظارت مالی تضمین سلامت انتخابات است که باعث می شود هزینه های انتخاباتی شفاف و علاوه بر آن انتخابات صحیح برگزار و باعث حفظ اعتماد عمومی به این روند سیاسی گردد.

در جمهوری اسلامی ایران اساس نظارت بر انتخابات در قانون اساسی و به ویژه اصل ۹۹ آن آمده است، به این معنی که قانون گذار تعیین شرایط و کیفیت نظارت بر انتخابات را بر عهده شورای نگهبان گذاشته است؛ اما متأسفانه در کشور ما قواعد خاص و روشی در مورد شفافیت هزینه های انتخابات وجود ندارد. ماده ۱۶ قانون نحوه فعالیت احزاب و گروه های سیاسی مصوب ۱۳۹۴ منابع درآمدی احزاب عبارتند از: حق عضویت اعضا، کمک ها و هدایای نقدی و غیرنقدی اشخاص حقیقی و حقوقی ایرانی، وجوه حاصل از فعالیت های قانونی انجام شده در چهارچوب موضوع فعالیت، اهداف و اساسنامه و کمکها و یارانه های دولتی. هزینه تبلیغات و تأمین مالی رقابت های انتخاباتی ارتباط تنگاتنگ و گسترده ای با صحت و سلامت انتخابات، فساد مالی، رانت خواری و رانت جویی، اسراف و تبذیر، وامداری به منابع ثروت و تزویر، پول شویی و جرائم سازمان یافته، سوءاستفاده از امکانات و منابع دولتی و دستبرد به بیت المال، کاهش یا افزایش جرائم انتخاباتی، اشرافی گری و سرمایه داری و... دارد. عدم شفافیت هزینه رقابت های انتخاباتی و نیز عدم نظارت نهاد ناظر بر این هزینه ها ممکن است بروز گسترده فساد سیاسی، بی اعتمادی جامعه، جلوگیری از روند صحیح و سالم انتقال قدرت سیاسی و نیز نفوذ گروه های غیرقانونی و کشورهای بیگانه در امر انتخابات و نیز افزایش روزافزون جرایمی همچون ارتشا، اختلاس، سوء استفاده از موقعیت شغلی، پول شویی، تحصیل مال نامشروع و...، افزایش میزان گرایش به ارتکاب این جرایم را در راستای نفوذ و تسلط بر قوه قانون گذاری در پی داشته و باعث گردد که مردم سالاری در خدمت پول قرار گیرد. اجرای صحیح اصل شفافیت و نظارت مالی بر امر انتخابات می تواند تمام اهداف مورد نظر را تحقق بخشد.

پیشینه پژوهش

رجینالد آستین، مایاترنستروم، ۱۳۹۲، کتاب تأمین هزینه های مالی احزاب سیاسی و رقابت های انتخاباتی، ترجمه ابودر رفیعی قهساره، چنین آمده است: احزاب سیاسی نه فقط برای تأمین هزینه های مالی فعالیت های انتخاباتی خود، بلکه همچنین به عنوان یک نهاد سیاسی برای انجام نقش های خود در فواصل بین انتخابات های مختلف هم، نیاز به درآمد و منابع مالی دارند. با این حال، هم در دموکراسی های جدید و هم در دموکراسی های قدیمی فشارهای مالی بر احزاب سیاسی مدام در حال افزایش است. از جمله دلایل این امر می توان به افزایش هزینه های انتخاباتی احزاب، کاهش یا قطع درآمدهای احزاب از حق عضویت حزبی، افزایش بی اعتمادی عمومی به نقش فاسد کننده پول در سیاست اشاره کرد.

یزدانی، ۱۳۸۴، نقش شفافیت در تحقق حکمرانی مطلوب، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد، در دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی چنین بیان می کند: از بعد اقتصادی و مالی به این مقوله توجه نموده اند و سعی کرده اند تا توصیه ها و برنامه های سازمان



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر



های بین المللی فعال در این زمینه همچون صندوق بین المللی پول، بانک جهانی و... را مورد مطالعه قرار دهند. هم چنین نقش شفافیت را در تحقق توسعه پایدار و حقوق بشر مورد مطالعه قرار داده اند.

احمدوند، شجاع، صابرمهانی، فردوس، ۱۳۹۴، مقاله ای با عنوان: درآمدی مقایسه‌ای بر منابع مالی تبلیغات انتخاباتی (مطالعه نظامهای انتخاباتی ایران، فرانسه، روسیه و امریکا) چنین آمده است: تأمین صحیح هزینه‌های تبلیغاتی نامزدها نقش مهمی در سلامت نظام انتخاباتی و همچنین جلوگیری از فسادهای مالی و سیاسی بعد از احراز پستهای مربوط دارد. اصول حاکم بر تبلیغات بخش مهمی از قوانین انتخاباتی را به خود اختصاص میدهد اما قوانین انتخابات سیاسی جمهوری اسلامی ایران توجه کافی به نظارت بر بعد مالی تبلیغات انتخاباتی نشان نداده است و این اجمال نارسایی هم شامل عدم تعیین سقف برای هزینه‌های تبلیغات است که در قوانین انتخاباتی اغلب کشورها کمابیش به آن توجه شده است و هم شامل کم‌توجهی به منابع تأمین این هزینه‌ها است.

اهداف پژوهش

1. تحقیق بررسی نقش شفافیت هزینه‌های انتخاباتی در تحقق حکمرانی مطلوب است.
2. بررسی محدودیت‌های قانونی و کاستی‌های نظارت مالی بر انتخابات در ایران
3. بررسی موردی مولفه‌های حکمرانی مطلوب و چگونگی تحقق آنها در نظام تقنینی ایران
4. ارائه راهکارهای مناسب برای تدوین قوانین مناسب در خصوص شفافیت هزینه‌های انتخاباتی، و با عنایت به تلفیق تئوری و عمل، مورد استفاده کلیه دستگاه‌های دولتی قرار گیرد.

روش شناسی پژوهش

ماهیت این پژوهش از نوع تحقیقات کاربردی است، در این پژوهش سعی شده بر حسب اهداف ذکر شده از روش توصیفی - تحلیلی استفاده شود.

روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای است و جمع‌آوری اطلاعات از طریق بررسی کتب، مقالات و پایان‌نامه‌ها، از طریق مراجعه به کتابخانه، مراکز پژوهشی و اینترنت انجام شده و سپس فیش برداری از منابع موجود با استفاده از بهینه، استدلالی و عقلی برای ارائه مطالب و نتایج پژوهش مرتبط مورد توجه قرار گرفته است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق بررسی منابع و قوانین موجود در زمینه نظارت بر انتخابات، که در این روش تجزیه و تحلیل داده‌ها کیفی است.

مفاهیم و واژگان کلیدی

۱- حکمرانی مطلوب (**Good governance**): تعاریف متعددی از حکمرانی مطلوب ارائه شده است. بر طبق یکی از تعاریف ارائه شده از سوی بانک جهانی، حکمرانی مطلوب در اتخاذ سیاست‌های پیش‌بینی شده آشکار و صریح دولت (که نشان دهنده



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر



ی شفافیت فعالیت های دولت است): بوروکراسی شفاف، پاسخگویی دستگاه های اجرایی در قبال فعالیت های خود، مشارکت فعال مردم در امور اجتماعی و سیاسی و نیز برابری همه افراد در برابر قانون، تبلور می یابد. (استریتین، پُل، ۹۲:۱۳۸۳)

۲- شفافیت (Transparency): شفافیت را به این معنا می دانند که تصمیم گیری و اجرای آن به شیوه ای انجام شود که تابع قواعد و مقررات باشد. هم چنین اطلاعات برای کسانی که این تصمیمات و اجرای آن ها بر آنان تاثیر می گذارد، آزادانه در دسترس و مستقیماً قابل دستیابی باشد. (خسروی ۱۳۸۷، ص ۶۶)

۳- انتخابات (election): انتخابات مجموعه عملیاتی است که در جهت گزینش فرمانروایان یا تعیین ناظرانی برای مهار کردن قدرت تدبیر شده است. (حقیقی، ۱۳۷۰، ص ۶۹)

۴- شفافیت هزینه های انتخاباتی (Transparency of election costs): کنترل و نظارت بر هزینه های انتخابات، تبلیغات نامزدها و کاندیدها، تبلیغات احزاب و هرچیزی که به طور مستقیم و غیر مستقیم مربوط به هزینه های انتخاباتی باشد اطلاق می گردد. مهمترین هدف نظارت مالی تضمین سلامت انتخابات است که باعث می شود هزینه های انتخاباتی شفاف و علاوه بر آن انتخابات به طور صحیح برگزار و در نهایت باعث حفظ اعتماد عمومی به این روند سیاسی می گردد. (اردکانی، ۱۳۸۲، ص ۹۶)

هزینه های انتخاباتی

در هر انتخاباتی هزینه هایی برای ثبت نام کاندیدها، ایجاد صندوق های رای گیری برای اخذ مردم و هزینه هایی را که، هر نامزد و کاندیدی برای تبلیغات و شناساندن خود استفاده می کنند و تمام هزینه های مرتبط و جانبی در حیطه انتخابات صرف می شود مجموع این هزینه ها، بعنوان هزینه های انتخابی قلمداد می گردد. برای مثال فرض می کنیم یک فردی از طریق پخش تراکت، چسباندن برگه های تبلیغاتی و فردی دیگر پخش سی دی های سخنرانی وی از طریق اینترنت و ... اقدام به تبلیغ خود می نماید و یا هر گونه هزینه هایی را که در عملیات انتخاباتی صرف می شود به مجموع این هزینه ها هزینه های انتخاباتی گفته می شود. (Election, 1988, ص 42)

کاندیداهای انتخابات

کسانی را که مردم از جانب خود انتخاب می کنند نماینده خوانده می شوند. همه نمایندگان با هم تشکیل پارلمان می دهند. کسانی که برای انتخاب شدن اعلام آمادگی می کنند کاندیدا نامیده می شوند. رای، عبارت از تصمیم یک شخص برای انتخاب کاندیدی مورد علاقه می باشد. در جریان انتخابات نمایندگان برای پارلمان، شرایطی اعلام می شود، که بسیار لازم هستند تا انتخابات نمایانگر اراده و تصمیم مردم باشد. (همان)

ضمانت اجرا

تضاد منافع، حب نفس، تنازع بقاء، محدودیت منابع زیست و مانند اینها از جمله عوامل طبیعی است که زندگی را در طول تاریخ با جنگ و تخریب مواجهه کرده است. در کنار تدابیر مختلفی که برای پرهیز از جنگ یا کاستن از آسیب های جانی و مالی آن اندیشیده و اجرا شده است. در عرصه تنظیم روابط حقوقی نیز از دیرباز اقداماتی مانند عقد قراردادها و تعیین حد و مرزهای



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

اعتباری در برخورداری از منافع در کار بوده است. در این جا ضمانت اجرا باید قدرت و تکیه گاهی داشته باشد که بتواند خواسته های حقوق عادلانه را در صحنه برافروخته شدن قدرت ها و نیروها، در درگیری و زورآزمایی، به کرسی نشاند.

هزینه های انتخابات و منابع تامین آن

به لحاظ اینکه موضوع اصلی پایان نامه تکیه بر هزینه های انتخاباتی است لازم است در کلیات با این اصطلاح و منابع تامین آن آشنا شویم.

1- هزینه های انتخاباتی

با نگاهی گذرا به سیر تکامل تبلیغات ریاست جمهوری در سی سال گذشته و چگونگی هزینه های تبلیغاتی معلوم می شود که این سیر یک روند تکاملی داشته است. اگر در دوره های اولیه انتخابات ریاست جمهوری خبری از پوستره های رنگارنگ و بنرهای بلندبالای انتخاباتی نبود، از یکی دو دوره اخیر این اقلام تبلیغاتی جزو بدیهیات در تبلیغات و کسب آراء مردم دانسته می شود. اهمیت این مسئله وقتی روشن می شود که پس از انتخابات مجلس پنجم اهمیت تبلیغات پرخرج و رنگین تاثیر خودش را در نتیجه و پیروزی در انتخابات معلوم کرد به صورتی که در آن زمان، حزب کارگزاران سازندگی با کلید زدن این نوع تبلیغ از میدان انتخاباتی موفق بیرون آمد. وقتی قانون انتخابات فعلی را با قانون انتخابات کشورهای اروپایی و توسعه یافته مقایسه می کند که در آنها «هرگونه کمک مالی مردم و نگاه ها ثبت و ضبط می شود». بنابر این وظیفه، شورای قانون اساسی بر هزینه های تبلیغاتی کاندیداهای احزاب سیاسی در انتخابات نظارت کرده و به این وسیله، دخل و خرج های انتخاباتی را کنترل می کند که باید مطابق با سقف هزینه اعلام شده باشد. بر طبق اصل ۲۱ قانون اساسی کشور آلمان، احزاب «باید برای سرمایه ها و منابع و استفاده از منابع پولی خود به طور عمومی پاسخگو باشند». قانون احزاب مصوب ۱۹۶۷ و اصلاحیه آن در ۱۹۸۳ ضمانتهای اجرایی این ماده را پیش بینی کرده که بنابر آن، احزاب موظف به افشای اسامی افراد کمک کننده هستند و مجازاتهایی نیز برای عدم گزارش کمکهای مالی در نظر گرفته شده است. مسئله دخل و خرج انتخاباتی و درآمدها و هزینه های مالی احزاب و گروهها در ایران شکل دیگری دارد که با نبود قوانین کنترل کنند و تحدیدی شعارهای گنگ و مبهمی چون کمکهای مردمی یا حمایتهای مردمی زمینه بروز و ظهور پیدا کرده اند. این گونه شعارها با تمام خوش نمایی به ابهام در هزینه های تبلیغاتی دامن می زند و اجازه نمی دهد تا میزان نفوذ قدرتهای اقتصادی در عرصه انتخابات معلوم شود. گویا به جای این دست شعارها که فضای انتخابات را مبهم تر می کند ضروری است تا با تصویب قوانین و یافتن راهکارهایی معین و مشخص بتوان به شفاف سازی در هزینه های انتخاباتی دست یافت تا با محدود شدن نفوذ قدرتهای اقتصادی، انتخابات در محیط سالمتری برگزار شود. (روزنامه عصر ایران، ۱۳۸۸، ص ۸)

2- تبیین عناصر کارزار انتخاباتی

کارزار انتخاباتی^۱ عبارت است از مجموعه اقداماتی که یک نامزد انتخابات یا حزب برای جلب نظر رای دهندگان به عمل می آورد. این فرآیند علاوه بر انتخاب فرد یا افراد اصلح برای تصدی امور، نقش مهمی در پویایی و آموزش اجتماعی دارد. در بعضی از کشورها مانند آمریکا، کارزار انتخاباتی ماهها و حتی سالها قبل از موعد انتخابات آغاز می شود و معمولاً با هزینه زیاد ادامه

¹ Election campaign



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

می‌یابد تا به انجام برسد. کارزار به طور طبیعی چنین آغاز می‌شود که نامزد یا حزب، شبکه‌ای از کارکنان داوطلب و حرفه‌ای را در گستره‌ی جغرافیایی معین سازماندهی می‌کند تا از یک سو به جمع‌آوری کمک‌های مالی بپردازند و از سوی دیگر پایگاه‌هایی به عنوان روابط عمومی برای سازماندهی اخبار و تبلیغات و نظرسنجی ایجاد کنند. تحلیل یک کارزار انتخاباتی را می‌توان به دو بخش تفکیک کرد: ۱. جمع‌آوری کمک‌های مردمی و گروه‌ها و سازمان‌های حمایت‌کننده؛ ۲. صرف هزینه‌های تبلیغات، نظرسنجی، و سفرهای نمایندگان. در قسمت پایانی این مقاله به نقش افراد داوطلب و حرفه‌ای در کارزار انتخاباتی خواهیم پرداخت.

عناصر کارزار انتخاباتی را می‌توان به چهار بخش تقسیم کرد:

۱. روابط عمومی، ۲. نظرسنجی، ۳. تبلیغات، ۴. مکاتبه.

این عناصر ممکن است زیرنظر یک مشاور یا تیم مشاوران متخصص طراحی و هماهنگ‌سازی شوند، ضمن این‌که روابط عمومی که تعداد زیادی ستاد انتخاباتی را زیرنظر دارد، به طور طبیعی، هماهنگ‌سازی فعالیت‌های کارزار را به عهده دارد.

تعریف لغوی حکمرانی

از نظر واژه‌شناسی حکمرانی به واژه یونانی «**kubernan**» به معنی هدایت کردن یا اداره کردن بر می‌گردد و توسط افلاطون در رابطه با چگونگی «طراحی نظام حکومت» استفاده شده است. این اصطلاح یونانی ریشه لغت «**gubnare**» در لاتین قرون وسطی بود که بر همان مفاهیم هدایت کردن، قانونگذاری یا راندن دلالت می‌کند. این اصطلاح در فرهنگ حقوقی آکسفورد مترادف با واژه «حکومت» به کار رفته است.

تعریف و مفهوم حکمرانی

حکمرانی یک مفهوم چالش برانگیز، لطیف، پیچیده و قوی است. حکمرانی در ادبیات حقوقی و سیاسی مترادف با حکومت نیست. پیچیدگی این واژه البته باعث نتایج تاسف برانگیز شده است به گونه‌ای که چالش تعریف تقریباً واحد و یکدست از حکمرانی را دشوار ساخته است. در سیاست عمومی نیز تعریف مفهوم حکمرانی چالش‌هایی را ایجاد کرده است که البته این بحث از حوزه این مقال خارج است. بنابراین ارائه تعریفی از حکمرانی، چالشی، ظریف و پیچیده است که نیاز حقوق دانان نیز بدان آشکار است. حکمرانی فرایندی است که از آن طریق جوامع یا سازمانها تصمیمات مهم خود را در ارتباط با اشخاص عادی یا در رابطه با همدیگر اتخاذ و مشخص می‌کنند؛ چه کسانی در این فرایند درگیر شوند و چگونه وظیفه خود را به انجام برسانند. این مفهوم توسط برخی از سازمان‌ها و نهادهای رسمی نیز تعریف شده است که به شرح آن خواهیم پرداخت.^۲

بانک جهانی حکمرانی را روشی تعریف می‌کند که در آن قدرت بر مدیریت اقتصادی یک کشور و منابع طبیعی آن در راستای دسترسی به توسعه اعمال می‌شود. همچنین در طرح توسعه سازمان ملل متحد حکمرانی بدین نحو تعریف شده است:

«حکمرانی عبارت است از اعمال قدرت اقتصادی، سیاسی و اداری برای مدیریت امور عمومی کشور در همه سطوح. حکمرانی مشتمل بر سازوکارها، فرآیندها و نهادهایی است که از طریق آن شهروندان و تشکل‌ها منافع خود را ابراز نموده، حقوق

^۲ طرح تحقیقی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۶



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر



قانونی خود را استفاده نموده، تعهدات و تکالیف خود را ایفاء و اختلافات خود را با میانجی‌گری حل می‌نمایند.» در مجموع می‌توان گفت حکمرانی اصطلاحی است که بر اعمال قدرت بر مجموعه‌ای از زمینه‌های نهادی دلالت دارد و در آن مفاهیم هدایت و کنترل و تنظیم فعالیت‌ها، در جهت منافع «شهروندان» و «زای دهندگان» و کارکنان مستقر است. بنابراین می‌توان گفت مفهوم حکمرانی وسیع‌تر از مفهوم حکومت است. «حکومت» به طور مشخص با نقش مقامات سیاسی در حفظ نظم اجتماعی در سرزمینی معین، و اعمال قدرت اجرایی در محدوده آن سر و کار دارد. لیکن در تعریف حکمرانی سه اصطلاح مورد توجه قرار می‌گیرند. «پاسخگویی»، «مشروعیت» و «شفافیت». این‌ها البته از شاخصه‌های حکمرانی مطلوب نیز محسوب می‌شوند که در جای خود بدان اشاره خواهد شد.^۳

مفهوم حکمرانی در چهارسطح زیر مطرح است:

(۱) حکمرانی در فضای جهانی، که با مسائل فراتر از حوزه دولتهای ملی سروکار دارد. در این مفهوم می‌توان گفت که به حکمرانی در سطح بین‌المللی نظر داریم و در جایی که روابط بین دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی دولتی در این حوزه مطرح می‌شود.

(۲) حکمرانی در فضای ملی، یعنی درون یک کشور. این سطح خود دارای سطوح زیر است: سطح ملی، استانی، شهری و محلی. برای مثال می‌توان حکمرانی را در سطح قدرت دولتی در محدوده مرزهای جغرافیایی همان کشور به عنوان نمونه بیان کرد.

(۳) حکمرانی در فضای سازمان یا حکمرانی سازمانی. این سطح شامل فعالیتهای مختلف سازمانها می‌شود که معمولاً باید در برابر هیأت مدیره پاسخگو باشد. برخی از این سازمانها خصوصی اند (نظیر شرکتهای تجاری خصوصی) و برخی دیگر دولتی نظیر (بیمارستانها، مدرسه‌ها، شرکتهای دولتی و...). مفهوم حکمرانی مطلوب در این رساله بیشتر ناظر به همین مفهوم سوم است، و البته تا حدودی مورد چهارم.

(۴) حکمرانی در فضای جوامع محلی، که این سطح شامل فعالیتهایی در سطح محلی می‌شود. در این مورد باید از شهرداری به عنوان یک نهاد عمومی غیر دولتی نام برد که قراردادهایش تابع قراردادهای نظام حقوق عمومی قرار دارد. این سطح از حکمرانی نیز به مفهوم مطلوب آن ناظر است. از آنجایی که انعقاد قرارداد های دولتی در این گونه سازمان های یعنی سازمان های دولتی و موسسات عمومی غیردولتی انجام می‌شود باید گفت که این دو قسم اخیر از مفهوم حکمرانی ناظر به قراردادهای پیمانکاری دولتی نیز است.

تحول در مفهوم حکمرانی

«دولت»، ساخت منسجم قدرتی در قالب نهادهای اداری، سیاسی و قضایی است که در سرزمین و بر اشخاص معینی تسلط پایدار دارد. این نهاد از نظر داخلی نگاهیان نظم داخلی و بین‌المللی به شمار می‌رود و از نظر خارجی پاسدار تمامیت سرزمین و منافع ملت و یکایک شهروندان خویش می‌باشد. از این منظر «دولت-ملت» در شکل سازمان سیاسی، جامعه

^۳ موسی زاده، ۱۳۹۱

^۴ آشوری، ۱۳۹۰



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

سیاسی مستقلی است که زنجیرهای متداخل و مشترک «شهروندی» و «ملیت» را به هم پیوند داده است. «حکمرانی مطلوب» و «حاکمیت قانون» دو مفهوم در هم تنیده و به هم پیوسته‌اند، چرا که پیش شرط تحقق حکمرانی مطلوب، احترام به حاکمیت قانون است. حاکمیت قانون یک تعریف صریح و روشن ندارد اما عموماً چنین استنباط می‌شود که رژیم حقوقی و سیاسی، برای گسترش آزادی‌های مسلم، باید به وسیله قانون محدود شود.

حکمرانی مطلوب نیز ارائه شده تا بخشی از برنامه ایجاد «دولت‌های توانمند ساز» باشد، دولتی که لزوماً همراه با «دولت کوچک» نیست بلکه بر «دولت بهتر» یعنی دولتی که فضای مناسب را برای مانور موسسات و شهروندانی فراهم می‌نماید که موجب رشد و توسعه و بهره‌برداری از منابع می‌شوند.

تعریف و مفهوم حکمرانی مطلوب

حکمرانی مطلوب روایتی نو از مفاهیمی همچون، دموکراسی، حقوق بشر، پاسخگویی، مشارکت، حاکمیت قانون است. در عین حال چهارچوبی به دست می‌دهد که همه این اهداف و ارزشها به صورت یک جا جمع شوند و با ایجاد حداکثر همگرایی و همسویی اهداف محوریت دنبال شود. حکمرانی مطلوب روایتگر توسعه حق بنیادین و انسان محور است. حکمرانی مطلوب همچنین با احترام به اصول دموکراسی در صدد است تا راه‌های پاسخگویی دولت‌ها را فراهم سازد و حق اظهار نظر و بیان عقاید شهروندان را گسترش دهد.

مبانی تاریخی حکمرانی مطلوب

حکمرانی مطلوب از جمله مباحث تازه‌ای است که در دو دهه اخیر توجه محافل جهانی و داخلی در سطوح علمی و بین‌المللی جهان به آن معطوف شده است. محققان حکمرانی مطلوب با رویکردها، ابعاد و اهداف گوناگون به تبیین و تشریح این اصطلاح جدید پرداخته‌اند. مفهوم حکمرانی مطلوب اصولاً در منشور سازمان ملل و حقوق بین‌الملل ایجاد شده و ریشه در سایه حمایت سازمان ملل متحد دارد. حکمرانی مطلوب و توسعه پایدار تفکیک ناپذیر هستند. این درسی است که ما از همه تلاش‌ها و تجربیات خود در آفریقا، آسیا و آمریکای لاتین گرفته ایم. بدون حکمرانی مطلوب یعنی بدون حاکمیت قانون، مدیریت قابل پیش‌بینی، قدرت مشروع و مقررات گذاری منعطف، تخصیص بودجه و هزینه و دریافت کمک‌های مالی با هر مبلغی نمی‌تواند ما را در مسیر رفاه و بهروری قرار دهد.

حکمرانی مطلوب در اندیشه‌های سیاسی و حقوق بشری و اقتصادی

در خصوص حکمرانی مطلوب امروزه دو دیدگاه اساسی وجود دارد. یکی دیدگاه حقوق بشری و دیگری دیدگاه سیاسی. در واقع دیدگاه حقوق بشر در پی پاسخ به این سوال است که چه تضمین‌هایی از حیث حقوق بشر در پس اصول حکمرانی مطلوب وجود دارند. اما دیدگاه‌های سیاسی به اصول حکمرانی به عنوان یک شیوه‌نامه‌مداری نظر دارند. در بحث حاضر تقسیم‌بندی فوق‌الذکر اهمیت اساسی است، چرا که قراردادهای پیمانکاری دولتی در دست نهاد اعمال اقتدار یعنی دولت قرار داده شده است، بنابراین از این حیث دیدگاه‌های سیاسی راجع به حکمرانی مطلوب اهمیت دارند.⁵

⁵ گرجی، 1383



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

از حیث حقوق بشری، تضمین حقوق اقتصادی و اجتماعی افراد بشر در نسل های سه گانه حقوق بشر با اهمیت تلقی می شوند. حقوق اقتصادی به ویژه برای دسترسی همه اعضای بشر به حداقل هایی از زندگی مطلوب اقتصادی بستگی تام به موضوع دارد، چرا که حجم وسیعی از مبادلات دولت هر ساله در قالب قراردادهای اداری به دیگران منتقل می شود. در ذیل بحث راجع به دیدگاه های حکمرانی مطلوب را از هر دو حیث مورد بررسی و تحلیل قرار خواهیم داد.

دیدگاه سیاسی راجع به حکمرانی مطلوب

حکمرانی مطلوب به عنوان شیوه استاندارد حکمرانی در جهان امروز به خصوص در بین دولتهای با طبع لیبرال یا آزادمنش مورد اقبال عام قرار گرفته است. این موضوع آشکار است که یک «زندگی مطلوب» نه تنها به اصول اساسی ای بستگی دارد که نظام حکومتی بر آن تاکید دارد، بلکه رفتار رهبران و مدیران حکومتی نیز در رساندن فضای اجتماعی موجود یا یک وضعیت خاص به سطح انتظاراتی که از اصول مزبور ناشی می شود؛ عامل موثر تلقی می شود.

در جهان امروز تعاملات سیاسی دولت ها با نظام قراردادی نیز پیوند خورده است و از این روست که قرارداد و دولت دو مفهوم پیوسته و درهم تنیده شده محسوب می شوند. در واقع امر دولت یک پدیده سیاسی است، پدیده ای که با مفهوم غیر سیاسی و حقوقی قرارداد تعامل دارند.

دیدگاه حقوق بشری راجع به حکمرانی مطلوب

در مجموع می توان گفت حقوق بشر آن دسته از قواعد و هنجارهایی است که از طریق اسناد بین المللی نظیر اعلامیه ها، بیانیه ها، رویه ها، آراء، میثاق ها و کنوانسیون های بین المللی به رسمیت شناخته شده، اساس رفتار دولتها را با شهروندانشان تشکیل می دهد. در تبیین مفهوم حکمرانی مطلوب می توان اصالت دیدگاه های حقوق بشری را در بطن این نظریه به وضوح مشاهده کرد.

قانونی می تواند در خدمت تضمین حقوق بشر قرار گیرد که واجد شرایط محتوایی و شکلی باشد. قانون فاقد آن شرایط به سادگی می تواند ابزار نقض حقوق بشر قرار گیرد. تجربه بشری رژیم هایی را به خود دیده است که به سادگی فقط تن به برخی مقتضیات داده اند، یعنی قوانین مورد اجرایشان واجد برخی شرایط شکلی بوده است ولی در عین حال محتوای برخی از قواعد آن غیر انسانی بوده است.

دیدگاه اقتصادی راجع به حکمرانی مطلوب

در توسعه اقتصادی در کنار رشد کمی تولید، نهادهای اجتماعی نیز متحول و دگرگون شده و در نتیجه دیدگاه ها و نگرش ها تغییر خواهد کرد، بهره برداری از منابع موجود به صورت مستمر و پویا افزایش یافته و هر روز نوآوری جدید انجام خواهد شد. کاهش نابرابری درآمدهای سرانه، دستیابی به قدرت خرید و استفاده از خدمات رفاه عمومی همراه با افزایش ظرفیت های تولیدی کمی و کیفی و همچنان ایجاد فضای کسب و کار در توسعه اقتصادی به وجود می آید.

آفت ها و تهدیدهایی نظیر اخلال در نظام حساب رسی، عدم تخصیص بودجه مناسب برای اجرای قراردادهای پیمانکاری یا تخصیص بودجه بیش از حد برای آن، عدم توجه به تحلیل های مبتنی بر هزینه-فایده، توجیه اقتصادی نداشتن پروژه ها می تواند از سوی متخصصان امور مالی و اقتصادی پیش از انعقاد قرارداد و اجرای طرح مورد بررسی و تحلیل و



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر



ارزیابی قرار گیرد تا با توجه های علمی بر پایه شاخصه های حکمرانی مطلوب در مورد تعیین و اجراء طرح تصمیم گیری شود.

شاخصه های حکمرانی مطلوب

حکمرانی مطلوب به عنوان یک مفهوم اقتصادی و حقوق بشری دارای شاخصه هایی نظیر، مشارکت، شفافیت، آزادی اطلاعات، پاسخگویی، کارآمدی و اثربخشی و ... می باشد. در این رساله با تاکید بر این شاخص ها به تحلیل و ارزیابی پیمانکاری دولتی در بخش های بعد خواهیم پرداخت.

مشارکت

«از زمان ارسطو در قرن چهارم پیش از میلاد، همواره استدلال شده است که فقط در جامعه ای مرفه و ثروتمند که در آن افرادی به نسبت اندک در فقر زندگی کنند، بنابراین باید گفت توده مردم می توانند بی آنکه تحت تاثیر عوام فریبان فاقد مسوولیت قرار گیرند، به شکلی آگاهانه در امور خویش مشارکت ورزند.»⁶ «مشارکت زنان و مردان سنگ بنای حکمرانی مطلوب است. مشارکت ممکن است از طریق مستقیم و یا از راه نهادهای واسطه قانونی و یا از طریق نمایندگی باشد. لازمه مشارکت اطلاع دهی و سازماندهی است...» «مداخلات دو جانبه وقتی است که دولت از طریق انعقاد قرارداد با اشخاص خصوصی، نسبت به فعال سازی بسیاری از واحدهای اقتصادی با منظور خاص، مبادرت می نماید. در این صورت دولت قادر است با به کارگیری استعدادهای بخش خصوصی، ابتکار عمل اقتصادی گسترده ای را در جهت تامین نیازهای جامعه بر عهده بگیرد.»⁷

ایجاد نظام مشارکت یا تعاونی عمومی، گام مهمی است که حکومت ها باید در جهت تحقق آن تلاش نمایند. دولت ها نباید خود را مالک امور بازرگانی بدانند و در نقش، تاجر، بازرگان و معامله گر ظاهر شوند. در قانون اساسی ایران نیز همکاری در سه بخش دولتی، خصوصی و تعاونی مورد تاکید قرار گرفته است. تصویب سیاست های اصل ۴۴ نظام نیز مقدمه ای جدی برای استفاده از بخش خصوصی در نظام حکومتی کشور می باشد.

شفافیت

شفافیت در لغت به معنی وضعیتی یاد شده است که درک امری را آسان می سازد. این مفهوم بدان معناست که باید از ابهام، چندگانگی، اجمال، کلی گویی و خلاصه عبارات و اصطلاحات و رویه ها و رفتارهای غیر شفاف و غیرمنصفانه پرهیز شود. برای مثال در صورتی که نگارش متن قانون از شیوه معمول شفاف نویسی، تبعیت نکند، نمی توان، تحقق شفافیت را در عمل انتظار داشت.

«شفافیت بدین مفهوم است که تصمیم گیری و اجرای آن به تبعیت از قوانین و مقررات انجام پذیرد. بدین واسطه اطلاعات برای کسانی که از تصمیمات و اجرای آنها تاثیر می پذیرند باید به طور آزادانه و بدون واسطه در دسترس باشد. همچنین

⁶ لیپست، 1383

⁷ هاشمی، 1374



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

باید اطلاعات کافی در رسانه ها به شکل ساده و قابل فهم مهیا باشد.⁸ «شفافیت به معنای اختیار دادن به شهروندان برای تبدیل شدن به میلیون ها حساب رس در جامعه و داشتن حق اظهار نظر و دسترسی به مطبوعات آزاد است.

عدم وجود شفافیت چه به لحاظ مبهم بودن قوانین و پیچیدگی امور و چه به لحاظ فقدان یا ضعف در اطلاع-رسانی در خصوص امور تاثیرگذار بر موضوع، زمینه ساز بروز رانت‌های قدرت و اطلاعات خواهد شد. برای مثال در صورتی که منبع تولید درآمد غیرشفاف باشد، و دولت نخواهد به مردم پاسخگو باشد، در سایر بخش‌ها نیز مسئله چالش برانگیز خواهد شد. از این رو سازوکارهای پیش بینی شده در هر بخش باید به گونه‌ای تنظیم شوند که بیشترین میزان شفافیت را در عمل متحقق سازند.

امروزه نهادهای بین المللی نیز از این مهم حمایت به عمل آورده اند. برای مثال بانک جهانی در شناسایی بنگاه هایی که خرید های نادرست دولتی را برای پروژه های خود انجام می دهند کوشش وافی خود را انجام می-دهد. این نهاد فهرست شرکت‌هایی را که به دلیل شرکت در مناقصات فاسد از انجام معامله محروم شده اند را در پایگاه خبری سایت در دسترس عموم قرار داده است. برخی از کشورها مانند آرژانتین، شیلی و مکزیک نظام های الکترونیک دریافت‌های دولتی را پذیرفته اند. از این طریق کلیه اطلاعات مربوط به مناقصات و نتایج آنها از طریق شبکه اینترنت در دسترس عموم قرار می گیرد.⁹

آزادی اطلاعات

معنای آزادی اطلاعات آن است که تمام اطلاعات در اختیار دولت‌ها، و نهادهای دولتی در اصل متعلق به عموم است و تنها به دلایل قانونی، همچون حفظ حریم خصوصی یا امنیت باید از افشای آنها خودداری کرد. دسترسی به اطلاعات عمومی متضمن حق هر کس برای آزادی عقیده و بیان بوده، شامل حق جستجو، دریافت و افشای اطلاعات و عقاید است.

«همه شهروندان حق دارند، شخصا یا از طریق نمایندگان خود، در مورد ضرورت مشارکت عمومی تصمیم بگیرند و این تصمیم را آزادانه ارائه دهند.» حکمرانی مطلوب نیازمند سازوکاری است که مردم به طور عادی و کم هزینه شکایات خود را که ناشی از عمل دولت است، پیگیری نمایند و در واقع دولت و عوامل آن را در مقابل عملکردشان پاسخگو نگه دارند. برای تحقق این امر لازم است که مردم امکان نظارت بر بخش دولتی را داشته باشند و در جریان چند و چون فعالیت های دولت و عوامل آن قرار گیرند. لذا دولت باید قانونا متعهد به افشای آمار و اطلاعات در خصوص فعالیت های خود باشد و آمار و اطلاعات معنی دار و دقیق که امکان ارزیابی فعالیت های دولت را بدهد فراهم سازد.

پاسخگویی

پاسخگویی یک مفهوم پیچیده در اخلاق و شیوه زمام داری است که می‌تواند معانی مختلفی داشته باشد. پاسخگویی با مفاهیم و اصطلاحات مشابهی همچون «مسئولیت»، «شفافیت»، «آزادی اطلاعات» و «آماده پاسخ دهی بودن» و نظایر آن به کار برده می شود. وجوه اصلی پاسخگویی را می‌توان به سه نوع «پاسخگویی اداری»، «پاسخگویی حقوقی-قانونی» و «پاسخگویی اخلاقی» تقسیم بندی کرد. مکانیسم های پاسخگویی اداری شامل اداراتی در سازمان ها یا وزارتخانه

⁸ اسکندی، 1386

⁹ طرح تحقیقی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، 1396



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر



ها و رویه‌هایی در پروسه‌های اجرایی است و طوری تنظیم شده‌اند تا تضمین نمایند که تصمیمات و اقدامات مقامات دولتی منافع شهروندان را مد نظر دارد.^{۱۰}

اصول حاکم بر سلامت انتخاباتی و رابطه آن با اصول کلی حقوق

همانگونه که می‌دانیم حقوق مبتنی بر یک سری اصول و قواعد کلی است که غیر قابل تغییرند یعنی با تغییر قانون و حتی نظام این اصول حقوقی در قوانین و مقرران نظام بعد نیز باید گنجانده شود از جمله این اصول اصل انصاف، عدالت، حسن نیت است که در کلیه نظام‌های حقوقی به صورت صریح یا تلویحی به آن اشاره شده است به علاوه زیاده روی در هر امری مذموم و ناپسند است که از کشوری به کشور دیگر این مذموم و زشت بودن آن تفاوتی ندارد گرچه ممکن است در حد و حدود آن تفاوت‌هایی وجود داشته باشد. بحث مورد بررسی ما هزینه‌های انتخاباتی است که از منظر حقوق مورد توجه است لذا در این گفتار به بررسی حقوقی هزینه‌های انتخاباتی از منظر این اصول حقوقی بپردازیم به این معنی که هزینه نمودن در امر انتخابات تا چه میزان می‌تواند با این اصول سازگار باشد.

اصل حاکمیت قانون در هزینه‌های انتخابات

مهمترین اصلی که می‌تواند هم سلامتی انتخابات و هم سلامتی هزینه‌ها و دخل و خرجها در انتخابات را تضمین نماید اصل قانونی بودن انتخابات و هزینه‌های معمول آن است به این معنی که این اصل تضمین‌کننده انتخابات است در این خصوص باید فرآیند انتخابات را که شامل ۳ مرحله قبل از اخذ رای، حین اخذ رای و پس از اخذ رای دانست، و رفتارهای عوامل انتخاباتی را مورد رصد و نظارت قرار داد.

جرایم انتخاباتی اعمال و رفتارهای ممنوعه‌ای هستند که اصول بنیادین نظام انتخابات را نقض کرده و مانع تحقق انتخابات سالم می‌شوند. به همین دلیل قانونگذار برای اینگونه رفتارها، باید مجازات پیش‌بینی و رسیدگی به آنها را نیز به دستگاه قضایی واگذار نماید. اما در تخلفاتی که ضمانت‌اجرای اداری و انضباطی دارند، فقط انتخابات را تحت‌الشعاع قرار داده و قانون‌گذار می‌تواند برای مجریان و نهادهای نظارتی در امر انتخابات، این صلاحیت را بدهد که به محض مشاهده این سری از تخلفات اعمال نظارت و تذکرات لازم را بدهد و در صورت عدم رعایت آن میزان شدت این ضمانت‌اجراها را مطابق با درجه‌های تعریف شده در قوانین اداری افزایش دهد. (رضایی، ۱۳۹۲: ص ۱۸)

اصل عدم تبعیض در انتخابات

روند انتخابات باید به گونه‌ای سپری شود که موجب تبعیض بین انتخاب‌شوندگان، انتخاب‌کنندگان و حتی برگزارکنندگان انتخابات نشود به این صورت که اگر قرار است برای تمامی نامزدها تسهیلات یا امتیازاتی قائل شوند این امتیازها باید به گونه‌ای باشد که همه آنها فرصت برابر در اخذ این تسهیلات یا استفاده از این امتیازها را داشته باشند برای نمونه اگر صدا و سیما قرار است که به کاندیدیه‌ها فرصتهایی را جهت ارائه برنامه‌های خود در انتخابات ارائه دهند این فرصت تبلیغ باید به صورت یکسان باشد ولی اگر صدا و سیما جانب‌داری از یکی از کاندیدها نماید و در اثر این جانب‌داری کاندیدهای دیگر مجبور باشند از طرق

¹⁰ <http://en.wikipedia.org/wiki/Accountability>



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر



دیگر برنامه های خود را اعلام نمایند برای نمونه به چاپ بنر و پوستر یا توضیح پول و ... بنمایند در حقیقت باید تا حدودی به آنها این حق را داد زیرا که به موجب تبعیض از جانب دولت چنین رفتاری غیر منتظره نیست.

اصل شفافیت و منصفانه بودن انتخابات

شفاف بودن امر انتخابات از جمله اصول دیگری است که می تواند سلامت انتخابات را از همه جهت از جمله از جهت هزینه های نا به جه تضمین نماید به این معنی که در تمام مراحل رای گیری و سر شماری آراء نمایندگان کلیه کاندیدها باید بدون هیچ مانعی در محل حضور داشته باشند تا کلیه فرایند انتخابات را رصد نماید و احتمال تقلب و تخلف در انتخابات منتفی شود این در حالی است که اگر این اصل نادیده گرفته شود کاندیدها برای اینکه از بروز تقلب جلوگیری شود ممکن است از راه های دیگری وارد عمل شوند و هزینه هایی را از این جهت بپردازند. علاوه بر شفاف سازی در امر برگزاری انتخابات لازم است که قوانین شفاف درباره وظایف بازیگران اصلی انتخابات از جمله رای دهندگان، نامزدها، هواداران و ستادهای انتخاباتی و همچنین مجریان و ناظران در سه برهه قبل از انتخابات، حین انتخابات و پس از انتخابات وجود داشته باشد و این قوانین توسط آنها محترم شمرده شده و ضمانت اجراهای عدم رعایت آنها نیز مشخص باشد و طریقه اعمال و اجرای مجازات یا ضمانت اجرای تخلف نیز مشخص و معین گردد. (ریتزر، 1374: ص 107)

اصل رقابتی بودن

در بند دوم از اصل تبعیض بین کلیه شرکت کنندگان در انتخابات اشاره شد و بیان گردید که باید شرایط لازم برای همه کاندیدها فراهم شود و امکانات مساوی به آنها جهت تبلیغ داده شود اما این به معنای منع رقابت و از بن بردن فضای رقابتی نیست بلکه برگزاری انتخابات به صورت رقابتی خود لازمه سالم ماندن انتخابات است مثلا اگر کاندیدی امکان نقد رقیب خود را داشته باشد اگر در مواردی مشاهده شود که یکی از کاندیدها از منابع دولتی و بیت المال جهت تبلیغات خود استفاده کرده این می تواند از جانب سایر کاندیدهای رقیب مورد نقد و انتقاد واقع شود همچنین است در سایر هزینه های مربوط به انتخابات. (میر و استیگلیتز، 1388، ص 94)

جامعه شناسی انتخاباتی و هزینه های انتخاباتی

رای دادن یا ندادن مردم در امر انتخابات بستگی به شرایط مختلف حاکم بر جامعه دیدگاه های فردی شخص رای دهنده دارد به گونه ای که ممکن است دیدگاه شخص رای دهنده نسبت به یک نامزد در دوره های مختلف متفاوت باشد این تفاوت دیدگاه ها خود ناشی از عوامل متعدد و گوناگونی است به شیوه ای که گاه منافع پولی فرد ایجاب می کند که به فرد خاصی رای دهد برخی مواقع منافع حزبی موجب و مسبب اصلی تغییر نظر رای دهندگان است و برخی مواقع نیز رای دهندگان از روی نادانی و به جهت اینکه مهری در شناسنامه آنها باشد یا تکلیف شرعی خود را انجام داده باشند و بنا بر اعتقاد شخصی خود اقدام می نماید. (نقیب زاده، 1385: ص 56)

رویکرد جامعه شناسی سیاسی

در خصوص دیدگاه جامعه شناسی سیاسی در امر انتخابات حداقل در کشورهای کمتر توسعه یافته مانند ایران دیدگاهی تقریبا جدید و نو می باشد و در این خصوص حداقل به صورت نظری نیز اقدام قابل توجه ای صورت نگرفته البته اخیرا در انتخابات



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر



های این دسته از کشورها نشانه هایی از این تئوری ها دیده می شود که نامزدهای انتخاباتی در مناظره ها و رقابت های انتخاباتی خود بعضا از مشاوران و روانشناسان مختلف استفاده می کنند و همین که تبلیغات انتخابات ریاست جمهوری به صدا و سیما کشانیده شده است غالب هزینه های کلان کاهش یافته است اما آنچنان که باید کار نشده و علمی جدید می باشد لیکن با اقتباس از کشورهای پیشرو در این زمینه دیدگاه های مختلفی ارائه گردیده که در این گفتار به بررسی این دیدگاه ها و رویکردها خواهیم پرداخت. (مزینی، 1385: ص 63) اولین دیدگاه هی که در الگوی جامعه شناسی سیاسی مورد توجه است دیدگاه عمل گرایی است زیرا با مشارکت سیاسی، پایه های اجتماعی قدرت تقویت و مستحکم می گردد و از بروز بحران نفوذ در سیستم جلوگیری می شود. بنابراین می توانیم بگوییم که انتخابات یکی از راهکارهای پذیرفته شده برای دست یافتن به هدف برقراری ارتباطات و تأثیرگذاری سیاسی میان شهروندان و نخبگان سیاسی است؛ قواعد و قوانین آن مشخص است و به عنوان راهنمایی برای رفتار سیاسی افراد محسوب می شود. (مهرگان و عزتی، 1385: 69)

راجع به هزینه های انتخاباتی در این دیدگاه می توان از دو جهت نگاه کرد گاه هزینه کردن انتخاباتی موجب ایجاد ارتباط بین طرفین می شود که می تواند تاثیر گذار در جلب آراء باشد اما گاهی انتخاب کنندگان آگاهی کافی به امور دارند و نیازی به ایجاد ارتباط نمی بینند که به نظر می رسد هزینه های انتخاباتی می تواند نسبت به این گروه از اشخاص نتیجه عکس به همراه داشته باشد. (همان، 208)

تخلفات در هزینه های انتخاباتی

ضمانت اجراء واکنش قانونی تخلف از یک دستور قانونی در واقع نوعی قدرت است که برای به کار بستن قانون یا حکم دادگاه از آن استفاده می شود. در واقع قانونگذار اجرای قوانین مصوبه و احکام صادره از دادگاهها را به وسیله نیرویی تضمین می کند که به آن ضمانت اجرا گفته می شود. ضمانت اجرای قوانین کیفری، مجازاتی است که قانون برای فرد متخلف از آن قوانین در نظر گرفته است، بدین ترتیب که اگر کسی مرتکب جرمی شود به مجازات مقرر آن جرم محکوم خواهد شد و با این وسیله اجرای قوانین کیفری تضمین می گردد. ضمانت اجراء تنها محدود به قوانین کیفری و جرایم نبوده و در امور حقوقی نیز ضمانت اجراهای بسیاری به چشم می خورد. (ارنسون، 1369: ص 38)

مفهوم و انواع تخلفات در هزینه های انتخاباتی

جرمی یا تخلفی تحت عنوان جرم یا تخلف در هزینه های انتخاباتی به صورت کلی در قوانین جزایی یا قوانین تخصصی مانند قانون انتخابات نداریم لیکن تعریف از تخلف اداری انجام شده که می توان از آن وحدت ملاک گرفت به این صورت که منظور از تخلف اداری هرگونه اقدام عمدی یا غیر عمدی است که بر خلاف ضوابط و مقررات اداری توسط عوامل انسانی وابسته به اداره صورت گیرد.

«هرگونه تخطی از قوانین مربوط به انتخابات در قبل و بعد از انتخابات.» اما این تعریف خود نیاز به تعریف دیگری از تخلف دارد به عبارت دیگر با دقت در این تعریف تنها محدوده ی زمانی تخلف در آن مشخص شده است زیرا که در تعریف تخلف از واژه تخلف استفاده شده و محدوده آن را به قبل و بعد از فرایند انتخابات دانسته که به نظر تعریف بسیار گنگ و مبهم و غیر منطقی است. «به نظر می رسد وقتی اصول بنیادین برگزاری انتخابات سالم زیر پا گذاشته شود، وجدان عمومی جامعه با صدمه ای سنگین مواجه شده و قانونگذار از این رو با تعیین مجازات برای این اقدام آن را جرم می داند. در مقابل اعمالی که هر چند



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر



انتخابات را تحت الشعاع قرار می دهند اما تاثیر مستقیمی بر روند آن ندارند خفیفتر از جرایم بوده و اصطلاحا باید آنها را از تخلفات انتخاباتی دانست» (بشیریه، 1386: ص 76-70)

علل نقصان و تخلف در هزینه های انتخاباتی

به طور قطع هر تخلف یا زیاده روی در هر امری می تواند ناشی از علت یا علت های خاص فرهنگی، اجتماعی یا مالی و غیره باشد در این بند به بررسی علل و عوامل وقوع تخلف در هزینه های انتخاباتی خواهیم پرداخت البته این علل به طور قطع نمی تواند در همه مصادیق صحیح باشد و استثناء در قاعده نیز امری معمول و طبیعی است به علاوه اینکه این عوامل می تواند در مورد هر شخص حسب مورد مختلف و متفاوت باشد.

نقش نهادهای نظارتی بر هزینه های انتخابات

« امری است که فرد یا هیئتی، به منظور کنترل و صحبت عمل، اظهار نظر می کنند.» بنابراین ملاک و منظور از گماشتن ناظر کنترل عملیات و اموری است که عاملین آن در حال انجام آن هستند به گونه ای که اگر این اعمال به صورت درست انجام نشود اخطار لازم به آنها داده شود نظارت یک اقدامی است که تقریباً اکنون در تمام ساختارهای اجتماعی پذیرفته شده است به گونه ای که اگر نظارت بر امور مختلف اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و... وجود نداشته باشد. اما در حقیقت در عالم حقوق باید گفت که در عرف حقوقی و عرف مدیریتی دنیا جا افتاده است که در نظام های ساختاری، جایگاه بس رفیعی برای نظارت پیش بینی شده است و این مطلب به طوری بدیهی است که نیازی به ذکر نمونه ها نیست و باید به عنوان یک اصل مسلم و یک پیش فرض پذیرفت. (محمودی نژاد، 1369: ص 45) در بودجه، هزینه فعالیت های مختلف سازمان برآورد می شود و از این جهت کنترل آنها بر حسب واحد پول امکان پذیر می گردد. بدین ترتیب بودجه وسیله موثری برای برنامه ریزی و کنترل به شمار می رود.

هزینه های انتخاباتی در ایران

به منظور تضمین سلامت انتخابات و سلامت اداری لازم است تا در جریان انتخابات های مختلف بر هزینه های مختلف انتخاباتی خصوصاً هزینه های نامزدها و ادارات و سازمانهای دولتی و غیر دولتی ارائه دهنده خدمات عمومی نظارت وجود داشته باشد و ضمانت اجرهای لازم نیز در این خصوص تدارک دیده شود.

نظارت شورای نگهبان بر انتخابات

بر اساس اصل ۹۹ قانون اساسی «شورای نگهبان نظارت بر انتخابات مجلس خبرگان رهبری، ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی و مراجعه به آراء عمومی و همه پرسی را بر عهده دارد.» اصل ۱۱۸ قانون اساسی نیز تکرار می کند که مسئولیت نظارت بر انتخابات ریاست جمهوری بر عهده شورای نگهبان است از ظاهر اصل فوق بر می آید که مساله «نظارت بر انتخابات» را به طور مطلق به شورای نگهبان سپرده است و آنرا بین شورای نگهبان و نهادی دیگر تقسیم ننموده است و نیز نظارتی بر این نظارت مقرر نداشته است. (حاجی پور، <http://hoghoogh.com.online.fr/nezarat.htm>).

جایگاه شورای نگهبان در نظارت بر هزینه های انتخاباتی



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر



به طور معمول سیستم نظارت بر انتخابات در دیگر کشورها، دایر مدار نظارت استصوابی است به این معنی که حتی در صورت انتخاب نامزد مورد نظر توسط آرای مردم این نوع نظارت می تواند بنا به ملاحظه‌هایی با عدم صدور اعتبارنامه به نمایندگی منتخب و یا ابطال نمایندگی وی و حتی ابطال انتخابات به تصمیم‌گیری در انتخابات مبادرت ورزد برای نمونه اصل ۵۹ قانون اساسی ۱۹۵۸ فرانسه بیانگر این مطلب است شورای قانون اساسی در صورت درگیری بر سر مطابقت انتخاب نمایندگان و سناتورها با قانون، تصمیم‌گیری می‌کند. اعضای شورای نگهبان در جمهوری اسلامی ایران - چه حقوقدانان و چه فقها - دارای تحصیلات حقوقی دانشگاهی و حوزوی هستند. همچنین شرط عدالت اعضا هر چند فقط به طور صریح برای فقها در نظر گرفته شده است، در کنار علم و آگاهی به مقتضیات زمان اعضا را در قبال گرایش‌ها و علقه‌های خاص سیاسی مصون نگه می‌دارد این ضمانت اجرای اخلاقی به نظر می‌آید برای جلوگیری از زد و بندهای سیاسی و پیشنهادهایی که صرفاً جنبه مادی و قدرت طلبی دارند در امر انتخابات ضروری و لازم باشد. (ایوبی، ۱۳۷۷: ۶۴) به عبارت دیگر در سیستم نظارتی دادگاهی همانند یک دادگاه اداری عمل می‌شود و اشخاص خاص مقرر در قانون در مقابل شورا حق رجوع دارند یعنی می‌توانند در قبال مصوبه‌ای که به ضرر آنها است یا به تشخیص آنها مغایر با قانون اساسی است موضع‌گیری کنند و از نظر و عقاید خود با ارسال لایحه دفاع کنند. اما در ایران شورای نگهبان نهادی است، کاملاً متفاوت با یک دادگاه، اصولاً در شورای نگهبان رسیدگی توافقی چه به صورت قضایی و چه اداری انجام نمی‌شود. مصوبات مجلس خود به خود به شورا فرستاده می‌شوند. تأیید مصوبات مجلس بر طبق اصول قانونی و شرعی امری اختیاری نیست تا این حق برای کسی باشد که مصوبات را به شورا بفرستد یا نفرستد. لذا تفاوت شورا و امتیاز شورای نگهبان کاملاً واضح و روشن است.

سازو کارهای مدیریت هزینه‌های انتخاباتی در قوانین انتخاباتی

در قانون انتخابات ریاست جمهوری فصل و ماده خاصی به هزینه‌های انتخاباتی و چگونگی مدیریت آن اشاره نشده است اما فصل ششم آن به تبلیغات نمایندگان اختصاص داده شده است در ماده ۶۲ این قانون آمده است: «به منظور تضمین برخورداری یکسان نامزدهای ریاست جمهوری از امکانات دولتی کمیسیونی به نام کمیسیون بررسی تبلیغات انتخابات زیر نظر هیأت اجرائی مرکزی انتخابات و بنا به دعوت وزیر کشور تشکیل می‌گردد.» در ماده ۷۳ این قانون نیز به ممنوعیت تبلیغات مقامات اجرائی و نظارت انتخابات له یا علیه هر یک از داوطلبان انتخاباتی اشاره می‌کند و آن را تخلف از این قانون و جرم می‌داند. مجموعه اقدامات فوق‌الشار نیز در فصل ششم قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۷۸ طی مواد ۵۶ تا ۶۵ مورد توجه قرار گرفته است.

چالشها و رهیافتهای موجود در هزینه‌های انتخاباتی ایران

در این مبحث از فصل ابتدا به بررسی چالشهای موجود در خصوص هزینه‌هایی انتخاباتی که به گونه‌های مختلف بر کشور وارد می‌شود خواهیم پرداخت و در قسمت بعد بررسی رهیافت‌ها و ریکردهای موثری که می‌تواند در این خصوص به عنوان کلی عمل نماید ارائه خواهد شد و با توجه به اینکه چالشها و رهیافتهای مورد توجه در این مبحث در خصوص کشورهای دیگر نیز تقریباً با مشکلات موجود در این زمینه در ایران همگونی دارد در مباحث بعدی اگر کمتر به چالشها یا رهیافتهای پرداخته می‌شود به این جهت است که میتوان از این مبحث در خصوص آن کشورها نیز بهره برد.

چالشهای موجود در هزینه‌های انتخاباتی ایران



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر



چالشهای عمده در خصوص هزینه های انتخاباتی در ایران عمدتاً به مسائل اقتصادی و ضعف فرهنگی، قانونی و مدیریتی بر می گردد که در ذیل به صورت جداگانه به هر یک پرداخته خواهد شد.

نسبت اوضاع اقتصادی با هزینه های آن

بدیهی است که بسیاری از انتخاب کنندگان وضعیت اقتصادی را با توجه به وضعیت شخصی و درجه فقر و غنای خود تحلیل می نمایند و با توجه به این تحلیلهای تصمیم بر رای دادن یا رای ندادن می گیرند و در مرحله دوم نیز این مطابق با این تحلیلهای نتیجه گیری می نمایند که به چه اشخاصی رای بدهند و اقلیت قضیه این است که میان شاخص های اقتصادی و انتخابات رابطه متقابلی وجود دارد. بر این اساس از آن جا که بسیاری از انتخاب کنندگان وضعیت اقتصادی را با توجه به وضعیت شخصی و درجه فقر و غنای خود می سنجند انتخاب شوندگان باید شناخت کافی نسبت به وضعیت اقتصادی تمام گروه ها و طبقات داشته باشند تا بتوانند اهداف و برنامه های انتخاباتی خود را طراحی و به پیش ببرند. از این رو اقتصاد سیاسی انتخابات هم سیاست گذاری اقتصادی را در بلند مدت تحت تاثیر قرار می دهد و هم می تواند تمایلات رای دهندگان را تغییر داده و آنها را دچار یاس و سرخوردگی نماید. از این جهت است که در برخی مواقع سیاست مداران و برخی احزاب و گروه ها به منظور پیروزی نهایی در انتخابات آینده نگر می کنند و دست یابی به اهداف بلند مدت اقتصادی را فدای پیروزی کوتاه مدت در انتخابات می کنند تا اگر به پیروزی رسیدند پیروزی آنها ماندگار و همیشگی باشد. به هر حال سیاست اقتصادی نامزدها باید به گونه ای باشد که در آینده هزینه های تورم و فساد مالی کارکنان و رکود اقتصادی را به دنبال نداشته باشد برای نمونه در انتخابات دوره دهم ایران سیاست یارانه و سهام عدالت موجب کسب آراء بسیاری در کشور گردید و شاید علت اصلی برنده شدن کاندیدای مورد نظر در انتخابات بود لیکن عواقبی که این سیاست به دنبال داشت چیزی جز تورم و رکود اقتصادی نبود.

عدم سازماندهی تبلیغات بر هزینه های انتخاباتی

از موارد دیگری که می توان در چارچوب تاثیر تحولات اقتصادی بر انتخابات مورد بررسی قرارداد این است که ممکن است جناح رقیب که قدرت اجرایی را در دست ندارد برای تضعیف موقعیت حریف در انتخابات دست به تبلیغات منفی و سیاه نمایی وضعیت اقتصادی بزند و معمولاً چنین رفتارهایی از سوی جناح های سیاسی در هنگام انتخابات تشدید می شود. (شیخی، ۱۳۹۲، ص ۳) به علاوه عدم سازماندهی تبلیغات نامزدها تبلیغات منفی نامزدها و رواج بی اخلاقی های انتخاباتی مردم را مورد آماج تبلیغات منفی قرار داده اند. در واقع این نوع تبلیغات که امروز غالب شده از زمان رقابت بین نامزدهای مختلف شروع شده در حالی که رقابت سالم در انتخابات این بی اخلاقی را نمی پسندد. این نوع تبلیغات غیرسازنده است.

نقص در تامین هزینه های تبلیغات

از عمده نواقض و ایراداتی که اکنون در انتخابات های مختلف چه در داخل کشور و چه در کشورهایی مانند ایران وجود دارد این است که کاندیدها و نامزدها خصوصاً نامزدهایی که شانس بیشتری در پیروزی دارند از این موقعیت استفاده می کنند و برای تامین هزینه های انتخاباتی خود از کمک های مختلف سازمانها و شرکت ها و اشخاص حقیقی مختلف استفاده می نمایند کمک هایی که همگی با ترفند سیاسی صورت می پذیرد به عبارت دیگر سازمانها و اشخاص حقیقی به نمایندگانی که شانس پیروزی در انتخابات را دارند کمک می نمایند با این قصد و نگاه به آینده که اگر این شخص در انتخابات پیروز شد از فلان مزایای اعطای تسهیلات یا اعطای فلان پروژه استفاده نماید یا فلان پست و مقام مهم را به ایشان اختصاص دهد بنابراین این امر از چالشهایی



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر



دیگری از موضوعات اقتصادی است که بر روی سیاست گذاری های اقتصادی و سطح مشارکت و همین طور تمایل رای دهندگان تاثیر گذار است، اینگونه تامین هزینه های انتخاباتی از طریق نزدیکی به افراد دارای امکانات مالی و صاحبان ثروت در آینده افراد منتخب را در انجام وظایف شرعی و قانونی با مشکل مواجه می کند و نوعی وابستگی و تاثیر پذیری منفی در این افراد ایجاد می کند.

تهیه نشدن زیرساخت های انتخابات الکترونیکی

یکی از بزرگترین چالشهای موجود در کاهش هزینه های انتخابات بحث الکترونیکی کردن انتخابات است زیرا گرچه در دودهه اخیر گامی جدی برای الکترونیکی شده دولت برداشته و در این خصوص نیز گامهای موفقی برداشته است ارائه خدماتی الکترونیکی بانکی، از جمله عابر بانک، تلفن بانک، اینترنت بانک همچنین ارائه خدمات مختلف الکترونیکی از جمله اینها است اما به علت های فنی و فراهم نشده ای که در ذیل به بررسی برخی از آنها خواهیم پرداخت هنوز زیرساختهای لازم برای برگزاری یک انتخابات الکترونیکی در ایران فراهم نشده است در حقیقت توسعه شبکه سخت افزاری و نرم افزاری از جمله ملزومات و زیرساختهای لازم برای انجام یک انتخابات الکترونیک است به علاوه بالا بردن ضریب اطمینان به چنین شبکه ای از جمله زیرساختهای مهم دیگری است که هنوز تهیه آن میسر نشده زیرا که اگر ضریب نفوذ و اطمینان آن در حد قابل قبولی نباشد ممکن است به سلامت انتخابات خدشه وارد نماید و ادعای تقلب و جعل در انتخابات را از سوی افراد سود جو فراهم نماید (ایوبی، 1377، ص 46)

ارائه بسته های حمایتی عمده

تخلفاتی که در حوزه هزینه های انتخاباتی صورت می پذیرد تخلفات مالی است که به صورت پیچیده ای این تخلفات با وضعیت مالی نامزدها و کارمندان و کارکنان سازمانها و نهادهای حمایت کننده هم سویی دارد لذا برای جلوگیری از وقوع چنین مشکلاتی از یک سو ما باید از لحاظ مالی نیازهای کارمندان و به طور کلی کارکنان دستگاه های دولتی، بانکها، و نهادهای عمومی و همه ی افراد فرودست در نظام اداری را با ارائه بسته های حمایتی تامین نمود و از سویی دیگر لازم است که برای نامزدها و کاندیدهای دارای صلاحیت شرکت در انتخابات شرایط یکسانی را جهت استفاده از تسهیلات مناسب برای امر تبلیغات آنها فراهم کرد زیرا که همان طور که در جرم شناسی گفته می شود، افراد، حساب گر و مصلحت اندیش هستند.

رعایت اصل شایسته سالاری

اقدام دیگری که ممکن است در این زمینه موثر باشد، توجه به موضوع شایسته سالاری است. ما باید در نظام اداری خود به دنبال افرادی مستقل و سالم باشیم. این دسته از افراد واجد یک سری ویژگی هایی هستند. از جمله این که این دسته از افراد خوش فکر و متخصص بوده و وابسته به هیچ جناحی نیستند و به طور کلی در خدمت مردم و اعتقادات دینی، ملی، اداری و شخصی خود هستند.

تقویت کارآمدی نهاد نظارتی

راهکار بعد در مورد پیشگیری از مجموعه ی تخلفات و جرایم انتخاباتی، عامل مهم نظارت است. نظارت در واقع به معنی ممیزی، کارشناسی و ارزیابی است. انجام امور نظارتی توسط متصدیان امر نباید صرفا جنبه شعاری داشته باشد، بلکه عامل نظارت باید



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر



کاملاً به صورت ساختاری و بنیادی باشد. نظارت باید متناسب با ذات و ماهیت سمت کارمند باشد. نظارت باید توسط یک نهاد مستقل و نه یک نهاد اداری، اعمال شود. به عبارت دیگر وظیفه‌ی نظارت بر کارکنان دولت و بانک باید توسط یک نهاد فراجناحی و فرامدیریتی انجام شود. اکثر تخلفاتی که در کشور روی می‌دهد، همانند، تخلفات در چگونگی هزینه‌های انتخاباتی، جرایم اداری و جرایم مربوط به رانت‌خواری و غیره به دلیل نظارت ضعیف است که خود این موضوع گاه تسهیل‌کننده مشکلات مربوط به فساد اداری است.

بروزرسانی قوانین، ضمانت اجراها و تشکیل مراجع اختصاصی

لازم است قانونگذار برای اینکه بتواند با تمامی متخلفین حوزه پولی و بانکی برخورد نماید نیاز به اصل قانونی بودن جرایم و مجازاتها دارد اکنون بسیاری از تخلفات انتخاباتی وجود دارد که از نظر قانونی در خصوص آنها جرم انگاری نشده و اشخاص سودجو از این موقعیت به نفع خود استفاده می‌کنند به علاوه در با توجه به اینکه در کشورهای پیشرفته در خصوص نوع مجازات اصلاحات اساسی صورت می‌پذیرد و در واقع هدف اصلاح مجرم است و میباید راهکارهایی مورد توجه قرار گیرد که مجرم اصلاح گردد نه اینکه زندان باعث شود که پس از آزادی مجرم در پی تلافی این مجازاتها باشد علی‌هذا با توجه به گستردگی فعالیت و حوزه کاری تعلیق مراقبتی در دنیا که حتی در برخی کشورها، تعداد مجرمین مشمول آن بیش از تعداد زندانیان است لازم است که قوه قضائیه با استفاده از تجارب کشورهای دیگر نسبت به تاسیس یک نظام و سازمان تعلیق مراقبتی که متناسب با ساختار فرهنگی و اجتماعی و قضایی کشور ما باشد اقدام کند تا گامی در راستای کاهش تعداد جرایم، تقلیل زندانیان و رهایی از نظام سنتی و زیانبار زندانبانی در کشورمان باشد.

نتیجه گیری

1. در خصوص دیدگاه جامعه شناسی سیاسی در امر انتخابات حداقل در کشورهای کمتر توسعه یافته مانند ایران دیدگاهی تقریباً جدید و نو می‌باشد و در این خصوص حداقل به صورت نظری نیز اقدام قابل توجهی صورت نگرفته البته اخیراً در انتخابات این دسته از کشورها نشانه‌هایی از این تئوری‌ها دیده می‌شود که نامزدهای انتخاباتی در مناظره‌ها و رقابت‌های انتخاباتی خود بعضاً از مشاوران و روانشناسان مختلف استفاده می‌کنند و به گونه‌ای نیز این مشاوره‌ها می‌تواند به صورت غیر مستقیم بر هزینه‌های تبلیغات کاندیدها تأثیراتی کم و بیش داشته باشد.



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر



2. همانگونه که می دانیم حقوق مبتنی بر یک سری اصول و قواعد کلی است که غیر قابل تغییرند یعنی با تغییر قانون و حتی نظام این اصول حقوقی در قوانین و مقرران نظام بعد نیز باید گنجانده شود از جمله این اصول اصل انصاف، عدالت، حسن نیت است که در کلیه نظام های حقوقی به صورت صریح یا تلویحی به آن اشاره شده است به علاوه زیاده روی در هر امری مذموم و ناپسند است که از کشوری به کشور دیگر این مذموم و زشت بودن آن تفاوتی ندارد گرچه ممکن است در حد و حدود آن تفاوتی وجود داشته باشد بحث مورد بررسی ما هزینه های انتخاباتی است که از منظر حقوق مورد توجه بوده و از نظر اصول حقوقی مانند حسن نیت، عدالت و انصاف و اصول اخلاقی مانند اسراف و تبذیر رعایت اعتدال در آن شرط است.

3. امروزه انتخابات از جمله ی اموری است که دیگر در کشورهای بسیار ضعیف نیز دارای نمود است و تقریباً همه کشورها پذیرفته اند که حداقل در برخی از مسائل مربوط به اداره جامعه نماینده ای از طرف ملت انتخاب شود و اداره آن بخش جزء حقوق مردم است لذا انتخابات حتی به صورت محدود جزء لاینفک این کشورها به شمار می رود این در حالی است که در اکثر کشورهای صاحب نام و قدرت انتخابات یکی از مولفه های نظام مردم سالاری و شاخص مشروعیت نظام است که برای آن قوانین و مقرراتی لحاظ شده که نیاز است کاندیداها به این قوانین اشراف کافی داشته باشند در رابطه با بررسی هزینه های انتخاباتی در کشور ایران با دقت در روند اداره این سه کشور ملاحظه می شود که همواره شاهد انتخابات در این کشورها هستیم البته در خصوص قواعد و ضوابط انتخابات به نظر می رسد. در حقیقت با توجه به اینکه تخلف در امر انتخابات حداقل از جنبه نظری امری انکار ناپذیر است و به طور معمول در هر دوره ای از انتخابات در همه کشورهای دنیا در هر سطحی که این انتخابات صورت می پذیرد (شوراها، شهردار، نمایندگان مجلس، ریاست جمهوری و ...) چنین اظهار نظر یا اعتراضاتی ممکن است صورت بپذیرد در امر هزینه های انتخاباتی نیز به لحاظ اینکه نامزدها از جمله شخصیتهایی هستند که قبل از نامزدی در یکی از پستهای حساس مملکتی مشغول به کار بوده ممکن است که در دخل و خرج های انتخاباتی خود از موقعیت خود سوء استفاده کند و مخارجی را در این راه به صورت نامتعارف خرج و هزینه تبلیغات خود نماید که می تواند در زمره تخلفات بارز انتخاباتی باشد به همین جهات نظارت بر انتخابات از جمله ضروریات دیگری است که باید مورد توجه قرار گیرد.

4. عملی کردن هر برنامه و فرایندی نیاز به یک سری تشکیلات و اقدامات مقدماتی دارد به علاوه برای اینکه آن اقدام یا عمل به نحو صحیح و درست به مقصود مورد نظر برسد باید از یک سری اصول و قواعد پیروی نماید برگزارای صحیح انتخابات و صرف هزینه های انتخاباتی به طور درست و به دور از ریخت و پاشهای معمول نیازمند تبعیت از یک سری اصول و رعایت آنها به عنوان راه های درست و معیارهای صحیح می باشد که با رعایت آنها بهتر می توان به مقصود نهایی رسید این اصول عبارت است از اصل حاکمیت قانون در هزینه های انتخابات، اصل عدم تبعیض در انتخابات، اصل شفافیت و منصفانه بودن انتخابات و اصل رقابتی بودن انتخابات است

5. از جمله چالشهای هزینه بر در انتخابات ایران یکی سیاست های اتخاذ شده از طرف نامزدهای انتخاباتی است به این معنی که سیاست اقتصادی نامزدها باید به گونه ای باشد که در آینده هزینه های چون تورم و فساد مالی کارکنان و رکود اقتصادی را به دنبال نداشته باشد. دوم عدم ساماندهی تبلیغات نامزده است به این معنی که تبلیغات منفی نامزدها و رواج بی اخلاقی های انتخابات مردم را مورد آماج تبلیغات منفی قرار داده اند. در حقیقت زمانی که درخصوص تبلیغات منفی با توجه به سوابق نامزدها توجه می شود از آنچه ممکن است دیگران در این بی اخلاقی ها بیابند احساس نگرانی شدید می



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر



شود به گونه ای که ادامه این روند بر شدت آتش می افزاید ثانياً از عمده نواقض و ایراداتی که اکنون در انتخابات داخل این است که کاندیداها و نامزدها خصوصاً نامزدهایی که شانس بیشتری در پیروزی دارند از این موقعیت استفاده می کنند و برای تامین هزینه های انتخاباتی خود از کمک های مختلف سازمانها و شرکت ها و اشخاص حقیقی مختلف استفاده می نمایند کمک هایی که همگی با ترفند سیاسی صورت می پذیرد رابعاً یکی از بزرگترین چالشهای موجود در کاهش هزینه های انتخابات بحث الکترونیکی کردن انتخابات است که تاکنون به علل نبودن زیر ساختهای فنی و فرهنگی و قانونی محقق نشده است.

6. از مهمترین رهیافت ها و رویکردهایی که برای کاهش هزینه های انتخاباتی مورد توجه کشورهای دنیا قرار گرفته و بسیاری از کشورهای غربی در این خصوص تجربه مناسبی دارند برگزاری انتخابات به یکی از شیوه های الکترونیکی است که در آن تمام مراحل رای دادن ، شمارش و اعلام آراء به صورت کاملاً مکانیزه الکترونیکی و با کمک کامپیوتر انجام می شود. به علاوه در این فضای بی قانونی که در درون کشور در خصوص مدیریت هزینه های انتخاباتی وجود دارد نمی توان با تمسک به عدم وجود قانون هیچ کاری از پیش نبرد و از این طریق محیط را برای سوء استفاده افراد سود جو فراهم کرد بلکه نهادهای نظارتی ذیربط در این خصوص باید وارد شوند و با رویکردهای مفید و سازنده و تذکرات لازم در حوزه اختیارات خود هزینه های انتخاباتی را خصوصاً در قسمت مربوط به هزینه های تبلیغات و چگونگی تبلیغات به سمت و سوی صحیحی آن مدیریت نمایند از جمله رهیافتهای دیگری که می تواند جلوی ریخت و پاشهای انتخاباتی و تبلیغات ناهمگون و ناسالم را بگیرد تصویب قانونی در این خصوص برای جلوگیری از تبلیغات منحرف کننده و خلاف عدالت است به نظراینجانب زمانی که امکان تبلیغ به صورت الکترونیکی یا تبلیغ از طریق تکثیر وسایط صوتی و تصویری وجود دارد قانون نباید اجازه تبلیغ به صورت کاغذ و چاپ پوستر و بنر و راه انداختن ستادهای انتخاباتی در شهر های مختلف را بدهد زیرا که اولاً چاپ کاغذ و بنر هزینه هایی از باب تبذیر است که هیچ استفاده و منفعتی در پشت آن وجود ندارد به علاوه موجب کثیف شدن شهر و دردسری برای کارگران زحمت کش شهرداری می شود همچنین باعث از بین بردن زیبایی شهر می شود.

7. در مجموع ضمانت اجراها و نوع نظارتهایی که بر هزینه های انتخاباتی ایران صورت می پذیرد مبهم و ناقص است در کشور ایران سازو کارهایی برای کنترل هزینه های انتخاباتی در قانون انتخابات مجلس این کشور در نظر گرفته شده که ناقص و مبهم بوده و تنها نقطه ی قوتی که در این قانون مورد توجه است ساز و کار افتتاح حساب برای هر یک از کاندیداها و نظارت هیات نظارت بر چگونگی هزینه کرد نامزدها از طریق این شماره حساب در یکی از بانکهای مورد تایید آن هیئت به این شیوه که سقفی برای هزینه کرد نمایندگان تعریف شده و تنها می توانند از این حساب هزینه های انتخاباتی را صرف و کمکهای مردمی را دریافت نمایند که تخلف این سازو کارها منجر به مجازات حبس خواهد شد.



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر



منابع

کتب

- استیگلتیز جوزف، نقش دولت در جهان معاصر، فساد و فرصت های اجتماعی ترجمه حسین راغفر. انتشارات نقش و نگار، (۱۳۸۲).
- اصفهانی ، راغب ، حسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، تحقیق صفوان عدنان داودی، دمشق- بیروت، دارالعلم، الدارالشامیه ، ۱۴۱۲ ق، چاپ اول.
- البوت ارنسون، روانشناسی اجتماعی، ترجمه حسین شکر، انتشارات رشد، ۱۳۶۹. ۵- آنتونی رابرت و دیگران، نظام های کنترل مدیریت، ترجمه: محمدتقی ضیایی بیگدلی ۶- ایران نژاد پاریزی ، مهدی و پرویز ساسان گر ، سازمان و مدیریت، شابک ایوبی ، حجت الله ، سه راهکار برای شایسته سالاری در انتخابات، پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۷۷،
- آشوری ، داریوش ، دانشنامه ی سیاسی، نشر مروارید، چاپ شانزدهم ۱۳۸۷.
- بدیع، برتران و پی یربیرن بوم(۱۳۷۹). جامعه شناسی دولتی، ترجمه احمد نقیب زاده، چاپ اول، تهران: انتشارات باز.
- بررسی نظام های انتخاباتی در برخی کشورهای جهان، کاری از: معاونت مطالعات راهبردی(اداره تامین محتوای فرهنگی سیاسی) ویرایش اول؛ مورخ: ۱۳۹۱/۱۲/۰۲، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها
- بشیریه حسین ، (۱۳۸۶). جامعه شناسی سیاسی، چاپ دوازدهم، تهران: نشر نی.
- ترنر، جاناتان، اچ(۱۳۷۸). مفاهیم و کاربردهای جامعه شناسی، ترجمه محمد فولادی و محمد عزیز بختیاری، تهران: انتشارات مؤسسه آموزش و پژوهشی امام خمینی(ره).
- توسلی، غلام عباس ، (۱۳۶۹). نظریه های جامعه شناسی، تهران: انتشارات سمت.
- جاسبی، عبدالله، اصول و مبانی مدیریت، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی ، ۱۳۸۶.
- جرالد میر و جوزف استیگلیتز، توسعه، ویراسته، ترجمه غلامرضا آزادرمکی،(۱۳۸۸).
- جعفری لنگرودی ، محمدجعفر ، «ترمینولوژی حقوق»، چاپ ۲۲، انتشارات احمدی، تهران ۱۳۸۸.
- جورج ریتزر،(۱۳۷۴). نظریه های جامعه شناسی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.
- رضایی، مرتضی ، پشت صحنه طرح جدید اقتصادی افغانستان در سال ۲۰۱۴ U(۱۳۹۲).
- علامه طباطبایی، المیزان ج ۱۹.
- عمید حسن ، فرهنگ عمید، تهران، امیرکبیر، ۱۳۶۰، ج ۱.



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

فتحیان ، محمد ؛ تقوی، منیرالسادات. انتخابات الکترونیکی: (بایسته ها و شیوه ها)، تهران: مجلس شورای اسلامی، مرکز پژوهش ها، ۱۳۸۷.

قوام، عبد العلی ، (۱۳۷۶). سیاست های مقایسه ای، تهران: انتشارات سمت.

گلشن پژوه ، محمد رضا ، بررسی تطبیقی نظام های انتخاباتی، موسسه ابرار معاصر تهران، ۱۳۸۸.

گیدنز، آنتونی (۱۳۷۳). جامعه شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.

متنی نژاد ، صادق ، جایگاه مبارز با فساد مالی در قوانین و مقررات و نقش و وظیفه دستگاههای نظارتی نظام در مبارزه مذکور.

مدنی ، جلالالدین ، حقوق اساسی تطبیقی، انتشارات پایدار، ۱۳۷۹.

مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴ ش، چاپ اول، ج ۶.

مکرمی ، علی محمد ، «حقوق تطبیقی»، جزوه درسی دانشکده علوم قضایی و خدمات اداری.

مونتی پالمر، و دیگران (۱۳۷۲). نگرشی جدید به علم سیاست، ترجمه منوچهر شجاعی، تهران: انتشارات امور خارجه.

نقیب زاده ، احمد ، (۱۳۸۵). تاریخ دیپلماسی و روابط بین الملل، تهران: نشر قومس.

نورث- داگلاس- سی، شناخت فرایند تحول اقتصادی در دولت، فساد و فرصت های اجتماعی، ترجمه حسین راغفر، انتشارات

نقش و نگار، (۱۳۸۲).

یورگن الکلیت، انتخابات آزاد و منصفانه، ترجمه: احمد مرکز مالگیری، مجلس و پژوهش، سال ۱۱ شماره ۴۶.

مقالات

ابوالحسنی هستیانی اصغر ، «بررسی اصول اقتصادی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه تعادل و عدم تعادل

اقتصادی»، فصلنامه پژوهشی دانشگاه امام صادق ۷، ۱۳۸۰، ش ۱۳ و ۱۴.

احمدی، علی محمد ، سیاستهای مالی دولت، انتخابات و ترجیحات مردم، مجموعه مقالات همایش اقتصاد و انتخابات، پژوهشکده

اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس، خرداد ماه ۱۳۸۴.

اخوان، علی، جایگاه سلامت در انتخابات ایران، فصلنامه مجلس و پژوهش، سال یازدهم، شماره ۴۶-۱۶۹، ۱۳۸۴.

اسکنی ، ربیعا ، «منابع حقوق بیع تجاری بین المللی» مجله حقوقی، ش. ۷ (زمستان ۱۳۶۵)

اصغرپور، حسین و نصرالهی، محمد ، انتخابات و ادوار تجاری سیاسی در اقتصاد ایران، ۱۳۸۴.

انصاری ، علی ، «تئوری حسن نیت در قراردادها»، چاپ اول، انتشارات جنگل، تهران ۱۳۸۸.

تقی زاده ، جواد و کریم زاده شریف آباد، طیبه ، اصل برابری و تبلیغات انتخاباتی در حقوق انتخابات سیاسی، حقوق اساسی،

شماره ۱۴ سال هفتم، زمستان ۱۳۸۹.

جعفرزاد، میرقاسم و سیمائی صراف ، حسین ، «حسن نیت در قراردادهای بین المللی: قاعدهای فراگیر یا حکمی استثنائی»،

ج ۱، مجله تحقیقات حقوقی، ش ۴۱ (بهار و تابستان ۱۳۸۴).

جعفری نژاد، مسعود و بابانسیب، حیدر، ربیعی، شهریار، (تحلیل رفتار انتخاباتی) مطالعه موردی، دهمین دوره ریاست جمهوری

حوزه انتخابیه هریس (فصلنامه تحقیقات سیاسی و بین المللی)، شماره ۷، ۱۳۹۲.

دادگر، یدالله، درآمدی بر سلطه اقتصاد یا همزیستی آن نسبتبه موضوعات غیراقتصادی، مطالعه موردی تئوری انتخاب عمومی،

مجموعه مقالات همایش اقتصاد و انتخابات، پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس، خرداد ماه، ۱۳۸۴.

دارابی، علی ، «بنیانهای نظری رفتار انتخاباتی شهر وندان در جمهوری اسلامی ایران» فصلنامه پژوهشهای ارتباطی، سال

شانزدهم، شماره ۱، بهار ۱۳۸۸.

دانش جعفری ، داوود ، مفاصد اقتصادی و انتخابات پاک ، روزنامه همشهری ، دوشنبه ۱۳/۴/۱۳۹۰.

دباغی صدیقه ، جهاد اقتصادی نیازمند امنیت اقتصادی است ، ماوی نشریه داخلی قوه قضائیه ، چهارشنبه ۴ خرداد ۱۳۹۰



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

روزنامه اطلاعات - شماره ۲۵۲۷۱، مورخ ۱۳۸۹/۱۲/۲۹.

شیخی غفور، (۱۳۹۲) جامعه شناسی انتخابات در مناطق کردنشین، دوهفته نامه سراسری جامعه کردستان، سال سوم، شماره ۵.

گرچی، علی اکبر و عابدی، سعید، انتخابات در چنبره فساد مالی، حقوق عمومی فصلنامه علمی تخصصی، سال دوم شماره ۵ تابستان ۱۳۸۸.

مجموعه مقالات همایش اقتصاد و انتخابات، پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس، خرداد ماه.

محمودی نژادیان، جهانگیر، رژیم احزاب سیاسی، تاریخ انتشار تابستان ۶۹.

مزینی، امیرحسین، بررسی پدیده ادوار انتخاباتی در اقتصاد ایران: مطالعه موردی نرخ ارز، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، سال دهم، شماره ۳، ۱۳۸۵.

مهرگان، نادر و عزتی، مرتضی، تأثیر متغیرهای اقتصادی بر مشارکت مردم در انتخابات ایران، فصلنامه پژوهشهای اقتصادی، سال ششم، شماره ۱، ۱۳۸۵.

یوسفیان ملا، عضو کمیسیون برنامه و بودجه مجلس شورای اسلامی، روزنامه شرق، دوشنبه ۱۱ مهر ۱۳۹۰، شماره ۱۳۵۸ منابع خارجی

ابی الھلال العسکری و سیدنورالدین جزایری، معجم الفروق اللغویة، قم، مؤسسه نشر اسلامی، ۱۴۱۲ ق.

احمد، سنهوری، عبدالرزاق، الوسیط فی شرحالقانون المدنی الجدید، ج ۱، بیروت (۱۹۵۲) - ۱۹۸۶.

امیل دورکیم، (۱۳۶۹). درباره تقسیم کار اجتماعی، ترجمه باقر پرهام، تهران: انتشارات کتاب سرای بابل.

عبد الباقی، محمد فواد، المعجم المفهرس لالفاظ القرآن الکریم، قاهره، متبعه دار الکتب. المصریه، ۱۳۶۴ ق ص ۳۵۰ - ۳۴۹

فاروقی، حارث سلیمان، المعجم القانونی: انکلیزی - عربی، ج ۱، بیروت ۱۹۸۸.

Azerbaijan Republic on Implementation of Decree of the President of the-Non - Governmental Organizations the Law of the Azerbaijan Republic “on (Social Communities and Funds) 4 October.۲۰۰۰

Trosten persson Forms democracy, policy and economic development" - ۲۰۰۴. Firstdraft Agust

Randall G. Holcombe "Poltical Enternourship and the Democratic - Allocation of Economic Resource fcorida state university.

Azerbaijan released election results before voting had :Oops“ .Fisher, Max-.on 10/11/2013 the original washingtonpost. Archived from .”even started Retrieved 10/11/2013.

قوانین

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

قانون انتخابات ریاست جمهوری ایران

قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی ایران

قانون انتخابات شورای اسلامی شهر و روستا

قانون اساسی فرانسه، اداره کل توافق های بین المللی، ۱۳۷۶.